

RAQAMLI TA'LIMNING GUMANISTIK MOHIYATI

Sultanova Gulnoza Sabirovna

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti

Falsafa va milliy g'oya kafedrası

falsafa fanlari doktori (DSc), professor

e-mail: sgulnoza33@gmail.com

tel: (91) 5278756

Annotatsiya

Ushbu maqolada raqamlashtirishning inson muammosi va gumanizmga ta'siri masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, raqamlashgan jamiyatda inson muammosiga ta'sir etuvchi omillar tasniflab berilgan.

Kalit so'zlar: raqamlashtirish, gumanizm, inson muammosi, erkinlik, maxfiylik, raqamlashgan ta'lim, raqamlashgan jamiyat.

Abstract

This article analyzes the issues of the impact of digitization on the human problem and humanism. Also, in a digitized society, factors affecting the human problem are classified.

Key words: digitization, humanism, human problem, freedom, privacy, digitized education, digitized society.

Mamlakatimizda raqamli jamiyatga o'tish, ta'lim tizimi rivojlanishning postindustrial bosqichida innovatsion va intellektual texnologiyalari rivojlanishi bilan belgilanadi. Raqamli texnologiyalarning ta'lim, ishlab chiqarish va amaliyotga joriy qilinishi jamiyat hayotining iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy-madaniy sohalarining modernizatsiyasini tezlashtiradi. Buning mazmun-mohiyati esa 2020 yil 5-oktyabrda PF-6079-son «Raqamli O'zbekiston – 2030» strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qonun xujjatlarida aks etgan[1].

Taraqqiyotga erishish uchun raqamli bilimlar va zamonaviy axborot texnologiyalarini egallashimiz shart va zarur. Bu bizga yuksalishning eng qisqa yo'ldan borish imkoniyatini beradi" [2]. Raqamli ta'lim - texnologiyalar va onlayn resurslardan foydalanishni o'z ichiga olgan raqamli ta'lim inson hayotining turli jabhalariga, jumladan, ta'lim, ish, ijtimoiy munosabatlar va o'z-o'zini rivojlantirishga ta'sir qilishi mumkin.

“Raqamlashtirish” amerikalik olim N.Negroponte tomonidan 1995 yili birinchi bo'lib ilmiy atama sifatida kiritilgan[3]. Demak raqamli ta'lim XX asr fenomeni sifatida rivojlangan davlatlarda ommalashib bordi.

Raqamli ta'lim - bu ta'lim mazmunini etkazib berish va o'quv jarayonini tashkil qilish uchun raqamli texnologiyalar va onlayn resurslardan foydalanishga asoslangan ta'lim shakli. An'anaviy o'qitish usullaridan farqli o'laroq, raqamli ta'lim Internet orqali ta'lim materiallari va manbalariga kirishni taklif qiladi va kompyuterlar, smartfonlar, planshetlar, onlayn platformalar va ilovalar kabi turli xil raqamli vositalardan foydalanadi.

Raqamli ta'limning asosiy tarkibiy qismlariga quyidagilar kiradi:

- Onlayn kurslar va platformalar. Coursera, edX, Udey va Khan Academy kabi turli xil ta'lim kurslari va platformalari onlayn darslar, video ma'ruzalar, topshiriqlar va testlardan foydalanish imkoniyatini beradi.

- Elektron darsliklar va manbalar. Darsliklar, maqolalar, jurnallar va boshqa o'quv materiallarining elektron versiyalariga Internet orqali osongina kirish mumkin.

- Vebinarlar va onlayn konferentsiyalar. Vebinarlar va onlayn konferentsiyalar o'qituvchilar va o'quv jarayonining boshqa ishtirokchilari bilan Real vaqtda interaktiv muloqot qilish imkoniyatini beradi.

- Multimedia manbalari. Audio, video va grafik materiallardan foydalanish o'quv materialini talabalar uchun yanada qiziqarli va qulay qilishga yordam beradi.

- Interaktiv topshiriqlar va testlar. Interaktiv topshiriqlar va testlar talabalarga o'z bilim va ko'nikmalarini onlayn tekshirish imkonini beradi.

- Adaptiv o'rganish. Ba'zi platformalar har bir talabaning individual ehtiyojlari va bilim darajalariga mos keladigan moslashuvchan ta'limni taklif qiladi.

Raqamli ta'lim bir qator afzalliklarga ega, masalan, mavjudlik, moslashuvchanlik, masofadan turib o'rganish qobiliyati va talabalarining motivatsiyasini oshirish. Shu bilan birga, raqamli tengsizlik, shaxsiy aloqalarning etishmasligi va ma'lumotlar xavfsizligi bilan bog'liq muammolar kabi ba'zi muammolarni hisobga olish muhimdir.

Xorijiy olim Ch.Girning "Raqamli madaniyat" asarida raqamlashtirish, raqamli jamiyat, raqamli madaniyat tushunchalarini kategorial jihatdan tadqiq etgan^[3.13].

Raqamli ta'lim ham ijobiy jihatlar bilan bir qatorda, inson omillari bilan bog'liq ba'zi gumanizm muammolariga olib kelishi mumkin:

1. Raqamli tengsizlik. Raqamli texnologiyalar ta'limni tarqatish uchun katta imkoniyatlarga ega bo'lishiga qaramay, ularga kirish har doim ham bir xil emas. Kam ta'minlangan yoki uzoq mintaqalardagi odamlar yuqori tezlikdagi Internet yoki yuqori sifatli qurilmalarga kirishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin, bu esa raqamli tengsizlikni keltirib chiqaradi.

2. Ta'lim sifati. Ba'zi hollarda, onlayn ta'lim an'anaviy o'quv dasturlari bilan bir xil ta'lim sifatini ta'minlamasligi mumkin. O'qituvchilar va hamkasblar bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqada bo'lmaslik, shuningdek, qo'llab-quvvatlash va motivatsiyaning etarli emasligi o'quv samaradorligini pasayishiga olib kelishi mumkin.

3. O'zaro ta'sirning cheklanganligi. Raqamli ta'lim yuzma-yuz muloqot qilish, muhokama qilish va hamkorlik qilish imkoniyatlarini kamaytirishi mumkin, bu esa talabalarda yolg'izlik va yolg'izlik hissini keltirib chiqarishi mumkin.

4. Diqqat, xotira va matnga e'tibor muammolari. Darslarda raqamli qurilmalardan foydalanish, ayniqsa, yoshlarda chalg'itish va diqqatni yo'qotish xavfini oshirishi mumkin.

5. Ma'lumotlar xavfsizligi va maxfiyligi. Raqamli ta'limning rivojlanishi bilan talabalar ma'lumotlarining xavfsizligi va maxfiyligi, shu jumladan shaxsiy ma'lumotlarning buzilishi va ruxsatsiz shaxslar tomonidan kirish xavfi to'g'risida yangi savollar tug'iladi.

Jamiyat raqamli xavfsizlikning nafaqat texnik, balki gumanitar, insonparvar jihatlari bo'yicha chuqur bilimlarga ega bo'lishi kerak, ularni bilmaslik davlat va shaxs

xavfsizligiga katta zarar etkazadi. Bizning nazarimizda, “Raqamli O‘zbekiston” rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari mamlakatimizning har bir fuqarosidan, uning ma’lumoti va yoshidan qat’iy nazar, axborot xavfsizligi asoslarini o‘rganishni va bilishni talab qiladi[4.19].

6. An’anaviy ko‘nikmalarni yo‘qotish. Raqamli texnologiyalardan foydalanish yozma muloqot, qog‘oz kitoblarni o‘qish va boshqalar kabi an’anaviy ko‘nikmalarni yo‘qotishiga olib kelishi mumkin, bu esa shaxsiy rivojlanish va intellektual qobiliyatlarga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Ushbu muammolarni hisobga olgan holda, raqamli ta’limdagi inson omillari bilan bog‘liq muammolarni bartaraf etishga yordam beradigan strategiyalarni ishlab chiqish va amalga oshirish va insonning yaxshi o‘rganishi va rivojlanishi uchun uning afzalliklaridan maksimal darajada foydalanish muhimdir.

Adabiyotlar ro‘yhati:

1. “Raqamli O‘zbekiston – 203” strategiyasi. <https://lex.uz/uz..>
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2020-yil 24-yanvar. uz.u.
3. Gere Ch. Digital Culture. Expanded second edition London, 2008, - p. 13-14.
4. Югай Е.В. Социально-философский анализ развития цифровой культуры в Узбекистане // Автореферата диссертации доктора философии (PhD) по философским наукам. Самарканд, 2022. – С. 48ю
5. G.S.Sultanova The essence and nature of postnonclassical scientific thinking // - Школа Науки, М., 2019. – P. 21-22.
6. G.S.Sultanova. Methodology and way of thinking in postnonclassical phylosophy // - Theoretical & Applied Science, USA, 2016. – P. 172-174